

Nr 19.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående anvisande å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1939/40 av vissa anslagsmedel; given Stockholms slott den 15 september 1939.

Kungl. Maj:t vill härmed, under återopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över försvarsärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla de förslag, om vilkas avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

GUSTAF.

Per Edwin Sköld.

Utdrag av protokollet över försvarsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 15 september 1939.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena SANDLER, statsråden WESTMAN, WIGFORSS, MÖLLER, ENGBERG, SKÖLD, QUENSEL, FORSLUND, ERIKSSON, STRINDLUND.

Chefen för försvarsdepartementet, statsrådet Sköld, anmäler vissa föreliggande framställningar om anvisande av medel för i det följande angivna ändamål inom försvarsväsendet och anför därvid:

Efter det den av årets lagtima riksdag godkända beredskapsstaten för försvarsväsendet genom Kungl. Maj:ts beslut den 26 augusti 1939 fastställts att gälla som förskottsstat, har Kungl. Maj:t, efter framställningar från vederbörande myndigheter, från det å förskottsstaten upptagna förskottsanslaget till försvarsväsendet i allmänhet (Ga) i skilda poster anvisat betydande belopp för anskaffande av materiel av olika slag för tillgodoseende av de tre försvars-

Bihang till urtima riksdagens protokoll 1939. 1 saml. Nr 19.

2006 39

grenarnas behov. I propositionen nr 1 till den nu samlade urtima riksdagen har Kungl. Maj:t föreslagit, att de belopp, som sålunda anvisats från nämnda förskottsanslag till och med dagen för propositionens avlåtande, den 8 september 1939, skulle täckas genom medelsanvisning å den tilläggsstat, som skulle föreläggas riksdagen. Kungl. Maj:t har i anslutning därtill föreslagit riksdagen att till viss extra materielanskaffning m. m. å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1939/40 anvisa ett anslag av 71,000,000 kronor.

Emellertid hava från skilda håll anmälts vissa medelsbehov, som enligt de för förskottsstaten gällande principerna icke böra, där frågorna kunna underställas riksdagens prövning, tillgodoses genom anvisande av medel å denna stat. Anvisningarna i fråga böra i stället äga rum direkt å tilläggsstaten. De anslagsframställningar av nämnda slag, vilka jag här vill upptaga till behandling, hänföra sig främst till byggnadsföretag av skilda slag men även till vissa andra frågor av mera speciell art.

Vissa av de frågor jag här kommer att beröra äro av den natur, att närmare redogörelse för handlingarnas innehåll icke lämpligen bör ske till statsrådsprotokollet. Ytterligare upplysningar i dessa frågor torde få lämnas genom de handlingar, som komma att överlämnas till riksdagens vederbörande utskott.

De skilda ärendena torde böra upptagas under de särskilda rubriker i riksstaten för innevarande budgetår, till vilka de enligt sin natur äro att hänföra.

EGENTLIGA STATSUTGIFTER.

Fjärde huvudtiteln.

B. Försvarsstaben.

[1.] 9 a. **Försvarsstaben: Vissa byggnads- och materielkostnader för försvarsstabens radioanstalt, reservationsanslag.** Under punkten 11 i statsverkspropositionen till årets lagtima riksdag föreslog Kungl. Maj:t riksdagen att till Försvarsstaben: Radioanstalt för innevarande budgetår anvisa ett reservationsanslag av 35,000 kronor. Vad sålunda föreslagits blev av riksdagen bifallet.

I särskild skrivelse den 1 september 1939 har chefen för försvarsstaben framlagt ett detaljerat förslag till ny organisation av radioanstalten, vilken organisation avsåges skola ersätta de nuvarande provisoriska anordningarna på ifrågavarande område. Radioanstalten skulle även efter den nya organisationens genomförande lyda under chefen för försvarsstaben.

Den avsedda nya organisationen, vilken enligt förslaget skall genomföras successivt med början under budgetåret 1940/41, förutsätter dels uppförande av vissa byggnader och anskaffning av radiomateriel m. m. dels ock vissa utökningar av försvarsgrenarnas personalstater för anstaltens betjäning m. m.

Departements-
chefen.

Den nyorganisation av försvarsstabens radioanstalt, som av chefen för försvarsstaben här föreslås, avses såsom nyss nämnts att genomföras med början under budgetåret 1940/41. Frågan om anstaltens allmänna organisation, per-

sonalbehov etc. lärar därför icke böra upptagas till bedömande förrän i samband med framläggandet av statsverkspropositionen till 1940 års riksdag. Emellertid synes det stå klart, att under alla förhållanden för anstaltens fortsatta verksamhet erfordras vidtagande av vissa byggnadsåtgärder och anskaffande av viss radiomateriel m. m. Nämnda åtgärder och materielanskaffningar, av chefen för försvarsstaben kostnadsberäknade till sammanlagt 135,000 kronor, synas lämpligen, för att möjliggöra ett snabbt genomförande av en blivande nyorganisation, böra vidtagas snarast möjligt. Jag anser mig därför böra förordna, att de härför erforderliga medlen anvisas å tilläggsstat till riksstaten för innevarande budgetår. Emot det beräknade beloppet, 135,000 kronor, lärar intet vara att erinra.

Under återopande av det anförda får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Försvarsstaben: Vissa byggnads- och materielkostnader för försvarsstabens radioanstalt å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1939/40 anvisa ett reservationsanslag* av kronor 135,000.

D. Lantförsvaret.

[2.] **20 a. Förstärkning av anslaget till frivilliga skytteväsendets befrämjande.** Å riksstaten för innevarande budgetår finnes upptaget ett anslag å 470,000 kronor till frivilliga skytteväsendets befrämjande. Rörande användningen av detta anslag har Kungl. Maj:t genom beslut den 28 juli 1939 lämnat närmare föreskrifter.

I skrivelse den 13 september 1939 har nu skytteförbundens överstyrelse hemställt, att utöver det redan beviljade anslaget ett ytterligare belopp av 75,000 kronor måtte anvisas till det frivilliga skytteväsendet att enligt närmare fördelning av överstyrelsen användas för anskaffande av ammunition åt personer i eller under värnpliktsåldern, vilka under nu rådande förhållanden önska inom det frivilliga skytteväsendet förvärva ökad skjutskicklighet.

Till utveckling av berörda framställning har överstyrelsen i sin skrivelse anfört följande:

I de av Kungl. Maj:t fastställda grundstadgarna för det av staten understödda frivilliga skytteväsendet angives dess uppgift i första hand vara att befrämja skjutskickligheten bland Sveriges folk.

Att överstyrelsens strävande att på bästa möjliga sätt lösa denna sin uppgift mer och mer vunnit statsmakternas erkännande, anser densamma bland annat framgå av det successivt ökade anslag, som av de senaste årens riksdagar på förslag av Kungl. Maj:t beviljats för skytterörelsens understödjande. För innevarande budgetår utgör detta anslag 470,000 kronor, för vilkas användning Kungl. Maj:t utfärdat föreskrifter genom nådigt brev den 28 sistlidne juli.

Sedan dess hava emellertid händelser inträffat, vilka föranlett Kungl. Maj:t att bland annat anbefalla intagandet av förstärkt försvarsberedskap, varigenom vissa årsklasser av beväring och landstorm inkallats till beredskapstjänst.

Senaste tillfälle, då liknande åtgärder ansågos böra vidtagas, var vid krigsutbrottet 1914. Det visade sig då, att svenska män av skilda årsklasser, främst dock ur landstormen, i känslan av att de behövde förvärva ökad skjutfärdighet, i stor utsträckning strömmade till de frivilliga skytteföreningarna. En beräkning har givit vid handen, att antalet, som av denna anledning ingingo i skytteföreningarna, utgjorde över 50,000. Överstyrelsen anser sig hava anledning tro, att den skjututbildning, som bibringades dessa män, i viss mån bidrog till höjande av försvarsformationernas stridsduglighet.

Vi stå nu inför en i viss mån enahanda situation som 1914. Skytteförbundens överstyrelse skulle icke känna sitt ansvar eller fylla sin uppgift, om den icke vidtog åtgärder för att i vad mån på den ankommer bidraga till stärkandet av landets försvarskraft. Överstyrelsen har fördenskull riktat en uppmaning till samtliga skytteförbund och skytteföreningar att hålla skjutbanorna tillgängliga för alla, som önska komplettera sin skjututbildning, och att i mån av tillgång ställa ledare samt ammunition till möjligast billiga pris till förfogande.

Emellertid äro de medel, som för utförande av dessa uppgifter stå skytteväsendet till buds, synnerligen små. De kontanta tillgångarna ävensom ammunitionsinnehaven inom skytteförbund och föreningar äro för närvarande mycket knappa. Det ovan nämnda anslaget om 470,000 kronor för innevarande budgetår medgiver icke bestridande av andra utgifter än sådana, som det redan nu befintliga medlemsantalet betingar.

För att den frivilliga skytterörelsen under de särskilda förhållanden, som nu inträtt, skall kunna beredas möjlighet att på bästa sätt fylla sin uppgift i försvarets tjänst, erfordras i första hand ökad tillgång till ammunition.

Om man utgår ifrån, att 15,000 nya skyttar önska ingå i skytteföreningarna för att där förvärva eller komplettera sin skjutfärdighet och att varje skytt bör skjuta minst 50 skott, erfordras härför en ammunitionsmängd av 750,000 skott. Med en beräknad kostnad av 10 öre per skott motsvarar detta ett belopp av 75,000 kronor.

*Departements-
chefen.*

På sätt skytteförbundets överstyrelse anført torde det vara att förvänta, att anslutningen till den frivilliga skytterörelsen i landet kommer att som en följd av den inträdda krissituationen undergå en avsevärd stegring utöver den som eljest räknats med. En dylik utveckling torde icke få anses sakna värde ur försvarsberedskapssynpunkt. Emellertid måste därav följa, att de anslagsmedel, som för det frivilliga skytteväsendets befrämjande anvisats under förutsättning av en mera normal utveckling på förevarande område, komma att bli alltför knappa. Jag anser mig därför böra förorda, att någon förstärkning av de härför anvisade anslagsmedlen beredes. Det av överstyrelsen härutinnan föreslagna beloppet, 75,000 kronor, vilket beräknats med utgångspunkt från en tilldelning av 50 skott till 15,000 nya skyttar, anser jag mig böra tillstyrka. Beloppet ifråga synes böra anvisas under ett särskilt anslag å tilläggsstat till riksstaten för innevarande budgetår.

Under åberopande av det anförda får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Förstärkning av anslaget till frivilliga skytteväsendets befrämjande* å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1939/40 anvisa ett anslag av kronor 75,000.

[3.] **70 a. Vissa fortifikatoriska anordningar m. m., reservationsanslag.** I Kungl. Maj:ts proposition, nr 234, till årets lagtima riksdag angående extra materielanskaffning m. m. för försvarsväsendet upptogs, bland annat, under lantförsvaret en anslagspost om 8,310,000 kronor till vissa fortifikatoriska anordningar å olika platser i landet i syfte att underlätta arméns försvar av rikets kuster. Sedan riksdagen bifallit propositionen, hava de ifrågavarande fortifikatoriska anläggningarna omedelbart igångsatts och till stor del färdigställt.

I särskild skrivelse den 31 augusti 1939 har chefen för armén, efter samråd med chefen för försvarsstaben, hemställt, att ytterligare medel måtte ställas till förfogande för motsvarande ändamål, som avsetts med den nyssnämnda anslagsposten. De fortifikatoriska anläggningar, som i den nu ifrågavarande skrivelsen åsyftas, hänföra sig dels till vissa kompletteringsarbeten å redan påbörjade anläggningar, dels till nya anläggningar å särskilt angivna platser i landet.

Förutom för de nämnda fortifikatoriska anläggningarna har i förenämnda skrivelse hemställts om viss i samband därmed stående nyanskaffning av vapen och ammunition.

Över chefens för armén förenämnda framställning hava arméförvaltningens tygdepartement och fortifikationsstyrelse den 4 september 1939 avgivit utlåtande.

En ytterligare utbyggnad av de fortifikatoriska anordningar för underlättande av arméns försvar av vissa kustområden, som påbörjats med anlåtande av de av årets lagtima riksdag härför anvisade medlen, måste enligt vad som av handlingarna i ärendet framgår anses vara av stor betydelse ur allmän försvarssynpunkt. Då det dessutom måste sägas, att den försvarseffekt, som ernås genom de ifrågavarande, förhållandevis enkla anordningarna, är betydande, anser jag mig böra tillstyrka, att särskilda anslagsmedel äskas av riksdagen för vidtagande av ytterligare åtgärder av ifrågavarande slag.

Med hänsyn till angelägenheten av att i möjligaste mån begränsa utgifterna anser jag mig emellertid icke, i varje fall för närvarande, böra ifrågasätta, att samtliga de av chefen för armén föreslagna arbetena komma till utförande, utan torde medel nu böra äskas allenast för utförande av de anläggningar, som kunna betecknas såsom särskilt angelägna. Vilka anläggningar, som därvid åsyftas, torde här icke böra redogöras för. Enligt vad jag inhämtat kunna kostnaderna för utförande av dessa anläggningar beräknas uppgå till sammanlagt 3,750,000 kronor. Härtill kommer kostnaden för den nyanskaffning av vapen och ammunition för dessa anläggningar, vilken erfordras för anläggningarnas effektiva utnyttjande. Dessa kostnader kunna beräknas till cirka 250,000 kronor. Det belopp, som erfordras för de ifrågavarande anläggningarnas färdigställande, uppgår sålunda till sammanlagt 4,000,000 kronor. Detta belopp torde böra äskas som ett särskilt anslag å tilläggsstat till rikstaten för innevarande budgetår.

*Departements-
chefen.*

Under åberopande av det anförda får jag hemställa, att Kungl. Maj:t ville föreslå riksdagen

att till *Vissa fortifikatoriska anordningar m. m.* å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1939/40 anvisa ett *reservationsanslag* av kronor 4,000,000.

E. Sjöförsvaret.

[4.] **43 a. Utbyggnad av flottans skifferoljeverk å Kinnekulle, reservationsanslag.** Med anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 177 till 1932 års riksdag medgav riksdagen, att av vissa besparade medel 368,500 kronor finge användas för inköp av Kinnekulleverkens egendom och skifferoljeverk ävensom för iordningställande av nämnda oljeverk och fortsatt drift därav. I yttrande till statsrådsprotokollet i samband med propositionens beslutande framhöll dåvarande chefen för försvarsdepartementet, att förslaget att inköpa nämnda egendom i första hand avsåge att möjliggöra ett säkerställande av marinens behov av flytande bränsle under tider, då import av denna vara av en eller annan anledning icke kunde äga rum. De ifrågasatta åtgärderna vore således närmast att anse såsom beredskapsåtgärder, och de krav, som borde uppställas beträffande företagets bärighet i ekonomiskt avseende, måste följaktligen i viss mån modifieras med hänsyn härtill. Vid bedömandet av Kinnekulleanläggningens betydelse ur försvarsberedskapssynpunkt borde beaktas, att oljeverket vore avsett att vara en försöksstation, varest möjligheterna för drift i större skala skulle närmare undersökas och åtgärderna för övergång till sådan drift närmare förberedas. Genom anläggningens förvärvande och driftens fortsättande finge staten tillfälle att utbilda en för ändamålet lämplig ledar- och arbetarstam, vilken sedermera, därest driften behövde utökas, kunde användas i förhållande till förhandsställning.

Av 1937 års riksdag anslogs ett belopp av 15,000 kronor för utförande av en skorstensanläggning vid skifferoljeverken och påföljande år beviljade riksdagen ett anslag å 180,000 kronor för förbättrande av oljeverksanläggningen. Av sistnämnda belopp avsågos 120,000 kronor för ett ugnsblokk av förenklad konstruktion och 60,000 kronor för en anläggning för tillvaratagande av gas, som utvinnes vid oljeframställningen.

I skrivelse den 11 september 1939 har nu marinförvaltningen erinrat om att syftet med flottans oljeskifferanläggning å Kinnekulle vore att i fredstid äga en försöksanläggning för destillation av skiffer, som vid avspärning skulle utgöra en modell för snabbt utbyggbara anläggningar i stor skala. På grund av bombfaran från luften ansåge emellertid marinförvaltningen numera, att en utbyggnad av anläggningen icke borde i den ursprungligen planerade omfattningen äga rum å det kronan redan tillhöriga området å Kinnekulle, utan att vid fullständig utbyggnad en del av anläggningen borde förläggas till annan lämplig plats, varest mark i sådant fall måste förvärfvas. Vidare borde enligt marinförvaltningens åsikt en utbyggnad av den del av anläggningen, som skulle utföras i samband med det nuvarande oljeverket, lämpligen ske i två

etapper, detta med hänsyn till dels svårigheten att uppbringa kvalificerad personal i tillräcklig omfattning för anläggningarnas uppförande och för driften efter desammas färdigställande ävensom att ordna bostäder för denna personal, dels önskvärldheten att rent praktiska erfarenheter, som vunnes vid ett utförande i begränsad omfattning, skulle kunna tillgodogöras vid en fortsatt utbyggnad. Arbetena i den första etappen beräknades av marinförvaltningen draga en kostnad av 5,500,000 kronor, under det att kostnaderna för de till andra etappen hänförliga arbetena beräknades till omkring 7,000,000 kronor. Med hänsyn till de betydande svårigheter, som föreläge för import av flytande bränsle under krig och krigsfara, föresloge marinförvaltningen, efter att i frågan hava inhämtat direktiv från chefen för marinen, att skifferoljeverket å Kinnekulle snarast utbyggdes i enlighet med det förslag, som be-tecknats såsom första etappen. Flottans behov av brännolja skulle därigenom i väsentlig grad kunna fyllas genom inhemsk tillverkning, vilken vid mobilisering omedelbart kunde tagas i anspråk.

Den av marinförvaltningen gjorda framställningen har tillstyrkts av chefen för försvarsstaben.

Flottans skifferoljeverk på Kinnekulle är, såsom framgår av det förut an-förda, en med tanke på försvarsberedskapen tillkommen anläggning, avsedd att i fredstid drivas i liten skala men kunna i en avspärningssituation snabbt utbyggas till en avsevärd kapacitet. Förslag har nu av marinförvaltningen framlagts om anläggningens utbyggande i två etapper, varav dock för när-varande endast den första — kostnadsberäknad till 5,500,000 kronor — skulle komma till utförande. Frågan om Kinnekulleverkets utbyggande torde hava i hög grad aktualiserats av den inträdda situationen. Visserligen förfogar flottan över relativt stora förråd av brännolja, men under en långvarig neutralitetsvakt blir också åtgången på brännolja i hög grad stegrad. Då man måste räkna med uppkommande betydande svårigheter att införa brännolja i landet, synes det därför ändamålsenligt att i nuvarande situation söka utnyttja den möjlighet för oljeförsörjning, som inom landet står till buds, även om det måste te sig ovisst, huruvida den för ändamålet erforderliga kapitalinvesteringen ur uteslutande ekonomisk synpunkt kan vara berättigad. I likhet med marinförvaltningen anser jag emellertid, att olje-verkets utbyggnad för närvarande bör begränsas till den föreslagna första etappen. Kostnaderna härför hava som nämnts beräknats till 5,500,000 kronor. Emot denna beräkning synes icke föreligga skäl till erinran. Jag förutsätter emellertid, att en plan för medlens närmare användande underställes Kungl. Maj:ts prövning.

*Departements-
chefen.*

Jag hemställer således, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Utbyggnad av flottans skifferoljeverk å Kinnekulle å*
tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1939/40 anvisa ett
reservationsanslag av kronor 5,500,000.

[5.] **43 b. Anordnande av en reservkraftstation i Fårösund, reservationsanslag.** I särskild skrivelse den 4 september 1939 har marinförvaltningen anfört, bland annat, att för säkerställande av tillgången på elektrisk energi för kustartilleriets anläggningar i Fårösund en reservkraftstation vore erforderlig, och har marinförvaltningen hemställt om anvisande av härför erforderliga anslagsmedel, beräknade till 125,000 kronor.

*Departements-
chefen.*

Då den föreslagna reservkraftstationen uppenbarligen skulle vara synnerligen värdefull ur försvarsberedskapssynpunkt, anser jag mig böra tillstyrka, att densamma kommer till utförande. Emot de för ändamålet beräknade kostnaderna, 125,000 kronor, har jag icke något att erinra. De för anläggningen erforderliga medlen synas böra upptagas å tilläggsstat för budgetåret 1939/40.

Under återopande av vad sålunda anförts får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Anordnande av en reservkraftstation i Fårösund* å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1939/40 anvisa ett *reservationsanslag* av kronor 125,000.

6.] **61 a. Iordningställande av luftskyddsrum för sjökarteverket, reservationsanslag.** I skrivelser den 7 augusti och den 7 september 1939 har chefen för sjökarteverket hemställt, att ett belopp av 11,400 kronor måtte ställas till förfogande för inredning av luftskyddsrum i ett för sjökarteverket tidigare iordningställt bombfritt valv.

I avgivet utlåtande i ärendet har marinförvaltningen tillstyrkt chefens för sjökarteverket framställning och därvid tillika framhållit, att ämbetsverket icke disponerade över medel för ifrågavarande ändamål.

*Departements-
chefen.*

Att ett luftskyddsrum för sjökarteverket snarast iordningställes synes vara en angelägenhet av vikt, icke minst med hänsyn till sjökortsplåtarnas svårersättlighet. Jag anser mig därför böra tillstyrka chefens för sjökarteverket ifrågavarande framställning. För ändamålet erforderliga medel, beräknade till 11,400 kronor, torde böra äskas hos riksdagen å tilläggsstat för budgetåret 1939/40.

Under återopande av det anförda hemställer, jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Iordningställande av luftskyddsrum för sjökarteverket* å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1939/40 anvisa ett *reservationsanslag* av kronor 11,400.

KAPITALINVESTERING.

Fonden för förlag till statsverket.

[7.] 6 a. Uppförande av manskapsbaracker å Järvafältet, *reservationsanslag*. Frågan om förbättrade förläggningsförhållanden å Järvafältet för trupper nr bland annat Stockholms garnison, vilkas utbildning eller övning förlagts till fältet, har vid olika tillfällen varit föremål för statsmakternas avgöranden. Sålunda medgav 1936 års riksdag (skrivelse nr 160) på förslag av Kungl. Maj:t (proposition nr 97), att till förläggningsförhållandenas förbättrande finge disponeras tillhopa 262,000 kronor av försäljningsmedel för tomter å Ladugårdsgärde. Anslagsbeloppet avsågs för elektrifiering av Järvafältet, för uppförande av mathallar och kokvagnshus, för fördjupning av brunnar m. m. Sedan riksdagens militieombudsman i skrivelse den 17 juli 1936 påtalat, att vidtagna eller planerade anstalter för befälets och manskapets förläggning icke kunde anses tillfyllest för beredande av drägliga förhållanden under truppernas vistelse å övningsfältet, gjordes vidare hos 1938 års riksdag framställning (proposition nr 181) om anvisande av ytterligare medel, 320,000 kronor, för förbättringsarbeten. Riksdagen medgav (skrivelse nr 245), att högst sistnämnda belopp finge tagas i anspråk från förenämnda försäljningsmedel.

Av vad min företrädare i ämbetet vid framläggandet av förenämnda proposition nr 181 till 1938 års riksdag uttalat, mot vilket riksdagen icke fann anledning till erinran, framgår, att sistnämnda belopp i första hand avsågs för möjliggörande av en mera tillfredsställande vattenförsörjning å Järvafältet, för förbättringar av vissa anordningar för officerares och underofficerares förläggning samt för ökat stallutrymme vid vissa förläggningar. Med hänsyn till den förestående utflyttningen av Stockholms garnison till Järvafältet ifrågasattes däremot icke, att, såsom vederbörande myndigheter föreslagit, uppföra nya baracker för manskapets förläggning. Då Livregementet till hast förutsattes komma att utflyttas senare än de övriga truppförbanden och regementets behov av tillfälligt förläggningsutrymme komme att kvarstå jämväl sedan denna fråga genom kasernereringen blivit löst för de andra truppförbanden, föreslogs dock ifråga om nämnda regemente vissa förbättringar med avseende å manskapets förläggningsutrymme, bestående i påbyggande och inredande av en å Järvafältet vid Säby belägen stenbyggnad.

I skrivelse den 6 september 1939 har nu arméförvaltningens fortifikationsstyrelse, med anledning av en av chefen för fjärde arméfördelningen i skrivelse den 22 maj 1939 till styrelsen och ämbetsverkets intendenturdepartement gjord framställning i ämnet, ånyo upptagit frågan om uppförande av manskapsbaracker å Järvafältet. I anslutning därtill har styrelsen hemställt, att Kungl. Maj:t måtte anvisa medel för uppförande av tre dylika byggnader.

I sin förenämnda skrivelse den 22 maj 1939 har *chefen för fjärde arméfördelningen* framhållit, att det endast i ringa mån vore möjligt att ordna

förläggning i kasern för de värnpliktiga av 1935 års klass, som innevarande år inkallats till fullgörande av beredskapstjänstgöring vid de till Stockholm förlagda truppförbanden. Den stora huvuddelen av dessa värnpliktiga måste därför förläggas till Järvafältet, därvid förläggning under tak kunde beredas endast en del av de inkallade, under det att återstoden måste bivackera. Arméfördelningschefen har i anslutning härtill anfört följande:

Under den jämförelsevis långa tid, varom här är fråga, är bivackering ur hälsovårdssynpunkt även vid nu förevarande gynnsamma årstid icke önskvärd. Även med hänsyn till personlig hygien, persedelvård, trevnad m. m. är förläggning under tak att föredraga.

Beträffande framdeles till beredskapstjänstgöring eventuellt inkallade årsklasser torde man städse hava att räkna med att förläggning å Järvafältet måste ordnas i motsvarande omfattning som den ovan angivna. Visserligen kan inträffa, att tjänstgöringen bliver förlagd till tid på året, då ökat förläggningsutrymme står till förfogande i kasernerna. Men även i så fall måste — därest det med ifrågavarande tjänstgöring avsedda utbildningsmålet skall kunna nås — förläggning å Järvafältet ordnas under större delen av tjänstgöringstiden. Övningsmöjligheterna å Ladugårdsgärdet äro nämligen numera synnerligen otillfredsställande, och övningarnas förläggande till Järvafältet endast under en dag eller eljest under kortare perioder skulle på grund av förflyttningarna till och från Järvafältet medföra alltför stor tidsförlust. Vid en eventuell inkallelse till beredskapstjänstgöring under efterhösten, vintern eller förvåren skulle en långvarigare bivackering ur hälsosynpunkt för dessa nyinkallade värnpliktiga kunna vara förenad med avsevärd våda.

Det är därför ur hälsovårdssynpunkt påkallat, att anordningar vidtagas för möjliggörande av förläggning under tak å Järvafältet av framdeles eventuellt inkallade beredskapsomgångar.

Med ledning av styrkeförhållandena för 1935 års klass och avgången från densamma till följd av hemförlovning, synes det framtida förlägningsbehovet å Järvafältet för till beredskapstjänst inkallad årsklass böra beräknas till omkring 1,300 man per omgång.

Antalet man, som med nuvarande förlägningsanordningar kunna förläggas under tak i uppvärmda lokaler är 440 man eller, om förlägningsutrymme i mathallar och dylikt utnyttjas för förläggning, 600 man. Sådant utnyttjande bör dock ej ske, enär det ur hygienisk synpunkt ej är lämpligt att verkställa utspisning i förlägningslokalerna, och emedan utspisning vid ogynnsam väderlek icke lämpligen bör äga rum under bar himmel.

Det antal man, för vilket förlägningsutrymme under tak å Järvafältet nu kan beredas, bör alltså sättas till 440. Ytterligare sådant utrymme bör alltså beredas för $(1,300 - 440 =)$ 860 man. Med hänsyn härtill torde 4 stycken baracker, vardera rymmande omkring 200 man samt inrymmande även tvätt-, förräds- och expeditjonsrum, böra uppföras.

Lämpligheten av att nedlägga avsevärdare kostnader för detta mer eller mindre tillfälliga byggnadsbehov kan ifrågasättas. Det är emellertid att beakta, att här avsedda baracker skulle vara av stort värde även ur andra synpunkter än de ovan angivna.

Innan kaserneringen av garnisonens förband kommer till stånd, är det nämligen ur övningssynpunkt nödvändigt, att tidvis förlägga förbanden till Järvafältet. Med hänsyn härtill skulle barackerna vara av stort värde. Det nu å Järvafältet befintliga förlägningsutrymmet under tak är otillräckligt för att tillgodose detta förlägningsbehov.

Även efter förbandens kasernering å Järvafältet vore dessa baracker,

därest de bleve förlagda till övnings- och fältskjutningsterrängen i Järvafältets nordliga område, av betydande värde, främst därför att tillfälligt förläggningens anordnande inom dessa områden skulle oftare kunna komma till stånd och mindre tid alltså gå förlorad genom förflyttningar från kasernerna och åter.

Barackerna skulle vidare möjliggöra förläggning under tak av till fullgörande av landstormsövningar inkallade värnpliktiga, vilket såväl ur hälsovårdssynpunkt som ur övningssynpunkt vore fördelaktigt.

Ökade möjligheter skulle ävenledes erhållas att å Järvafältet tillfälligt förlägga under tak förband ur krigsskolan, underofficersskolan och infanteriskjutskolan, vilket för dessa skolor skulle medföra fördelar.

Beträffande platser för dessa baracker böra följande synpunkter vara vägledande:

lämpligt läge med hänsyn till övningarnas, särskilt fältskjutningarnas, bedrivande,

anslutning till nu befintliga anordningar för vatten- och kraftförsörjning samt för förläggning,

läge å Järvafältets norra del.

I anslutning till dessa synpunkter böra barackerna förläggas med en i Väsby, en i Bög samt två i Hägerstalund. För varje barack böra uppföras kökhus och avträden. Vidare erfordras viss intendenturmateriel (sängar, sängutredning, skåp, bord, stolar m. m.), vilken materiel bör vara anskaffad samtidigt med att barackerna bliva färdigställda.

För egen del har *fortifikationsstyrelsen* i ärendet anfört bland annat följande:

Oaktat nya förhållanden inträtt i och med beredskapstjänsten, finner sig fortifikationsstyrelsen böra erinra därom, att 1938 års riksdag för förbättrande av förläggningarna å Järvafältet anvisat betydande belopp efter beräkningsgrunder, vilka framgå av Kungl. Maj:ts proposition nr 181/1938. Av propositionen, sid. 5, kan även utläsas, att arméfördelningschefen — i anslutning till av militieombudsmannen gjorda uttalanden — ansåge det påkallat att uppföra baracker för inkvartering av trupp inom det norra området av Järvafältet (det nu för nybyggnaderna föreslagna), dit marschtiderna från förläggningarna i södra och sydöstra delarna av fältet bleve tämligen stora. Enligt till propositionen fogat utdrag av protokollet över försvarsärenden fann emellertid föredragande departementschefen sig icke böra, med hänsyn till den förestående kaserneringen å Järvafältet, ifrågasätta, att nya baracker för manskapets förläggning då uppfördes, helst kostnaderna för barackerna syntes vara alltför stora med hänsyn till den relativt begränsade användning, som desamma kunde förväntas komma att få efter kaserneringens genomförande. Olägenheten med tidsförlust på grund av fotmarsch syntes departementschefen kunna elimineras genom begagnande av lämpliga transportmedel.

Kostnaderna för tillgodoseende av arméfördelningschefens nu ifrågasvarande framställning angående anordnande av baracker m. m. bliva än mer betydande. De beräknas nämligen uppgå för nybyggnaderna till 890,000 kronor samt för kasern- och förplägnadsutredning enligt av intendenturdepartementet, efter arméfördelningschefens hörande, den 12 sistlidne juli lämnad uppgift till 55,000 kronor, eller till sammanlagt 945,000 kronor. Med allt fog synes det därför styrelsen, i likhet med arméfördelningschefen, kunna ifrågasättas lämpligheten av att nedlägga så högst avsevärda kostnader för täckande av detta mer eller mindre tillfälliga byggnadsbehov, i all synnerhet som anslagskraven för de nya kasernerna å Järvafältet kunna förväntas bliva betydande.

Fortifikationsstyrelsen har emellertid vidare framhållit, att därest beredskapstjänsten skulle kunna upprätthållas, det syntes vara erforderligt att bereda förlägningsutrymmen i den utsträckning, som chefen för fjärde arméfördelningen angivit. För ändamålet borde emellertid uppföras endast sådana byggnader, som även framdeles kunde helt utnyttjas; detta skulle bliva fallet, därest tre av de för Svea livgarde planerade byggnaderna vid regementets förlägningsområde i trakten av Sörentorp komme till uppförande. Dessa byggnader, vilka enligt styrelsens förmenande närmast syntes böra uppföras såsom baracker, beräknades draga en kostnad av 1,300,000 kronor, däri icke inginge kostnader för kasern- och förplägnadsutredning.

Under åberopande av vad sålunda och i övrigt anförts och under framhållande, att något anslag icke stode till förfogande för ändamålet, har fortifikationsstyrelsen hemställt, att Kungl. Maj:t måtte ställa erforderliga medel, 1,300,000 kronor, till förfogande för barackernas uppförande. Styrelsen har därvid föreslagit, att medlen finge utgå från de medel, som 1939 års riksdag anvisat för anordnande av Svea artilleriregementes och Stockholms tygstations förläggningar å Järvafältet, för att framdeles ersättas av blivande anslag för anordnande av förläggning för Svea livgarde.

I yttrande den 13 september 1939 har *chefen för arméstaben*, för chefen för armén enligt bemyndigande, under framhållande bland annat, att de föreslagna åtgärderna syntes grunda sig på för utflyttningen uppgjord byggnadsplan, tillstyrkt fortifikationsstyrelsens framställning.

*Departements-
chefen.*

Av den lämnade redogörelsen framgår, att frågan om ordnandet av förbättrade förlägningsförhållanden å Järvafältet varit föremål för statsmakternas prövning senast år 1938. Därvid befunnos åtgärder för uppförande av nya baracker å Järvafältet för förläggning av manskap icke erforderliga, bland annat med hänsyn till den förestående utflyttningen av flertalet av de till Stockholm nu förlagda truppförbanden. Förhållandena hava emellertid numera utvecklats därhän, att en förnyad prövning av frågan om omfattningen av de å Järvafältet erforderliga förlägningsutrymmena synes befogad.

Vad som närmast aktualiserat frågan är den utökade tjänstgöringsskyldighet i beredskapssyfte, som efter den under innevarande år genomförda ändringen av värnpliktslagen jämlikt § 27 mom. 2 a kan åläggas vissa värnpliktiga. Av vad chefen för fjärde arméfördelningen i ärendet anfört torde framgå, att nöjaktig förläggning inomhus för närvarande icke kan beredas dem, som inkallas till dylik beredskapstjänstgöring till i Stockholm förlagda truppförband. Att nuvarande förlägningsförhållanden äro än mer otillfredsställande vid inkallelser av den omfattning, som förekommit under senare tid för ernående av en förstärkt försvarsberedskap, torde utan vidare vara uppenbart. I likhet med myndigheterna finner jag därför angeläget att åtgärder vidtagas för att i görligaste mån avhjälpa de förefintliga bristerna i nämnda hänseende.

Därvid må till en början framhållas, att såsom norm för ett omedelbart utökande av förlägningsutrymmena å Järvafältet icke bör läggas en inkallelse-

kontingent av den omfattning som under senaste tid betingats av den anbefallda förstärkta försvarsberedskapen. Däremot synes det med fog kunna göras gällande, att förlägningsutrymmena böra så kompletteras, att möjlighet till förläggning under tak skall föreligga för dem, som med stöd av § 27 mom. 2 a värnpliktslagen inkallas till beredskapstjänstgöring vid truppförband tillhörande Stockholms garnison.

Chefen för fjärde arméfördelningen har föreslagit, att för avhjälpande av bristerna å förlägningsutrymmen vissa manskapsbaracker, vilka icke planerats vid garnisonens utflyttande till Järvafältet, borde uppföras å fältets norra del. På skäl som av min företrädare i ämbetet anförts vid framläggandet av propositionen nr 181 till 1938 års riksdag synes dock en sådan anordning mindre lämplig. I stället finner jag mig böra lämna min anslutning till arméförvaltningens fortifikationsstyrelsens förslag, enligt vilket för de angivna bristernas snara avhjälpande skulle uppföras vissa byggnader, vilka avses att ingå i den för Svea livgardes kasernetablissemang planlagda, till trakten av Sörentorp å Järvafältets sydostliga del förlagda bebyggelsen. Dessa byggnader utgöras av tre baracker, vilka under alla förhållanden framdeles skulle komma till uppförande. Mot den av fortifikationsstyrelsen verkställda beräkningen av kostnaderna för färdigställande snarast möjligt av dessa baracker, 1,300,000 kronor, lär intet vara att erinra.

Fortifikationsstyrelsens förslag, att de nämnda kostnaderna tillsvidare skulle bestridas av medel, som anvisats för ordnandet av Svea artilleriregementes och Stockholms tygstations förläggningar å Järvafältet, för att sedermera ersättas av de medel, som kunna komma att anvisas för utflyttandet av Svea livgarde, anser jag mig emellertid icke böra biträda. Medel för ifrågasvarande byggnadsföretag synas lämpligare böra, i likhet med vad i propositionen nr 180 till 1938 års riksdag förutsatts i fråga om övriga kostnader för Stockholmsgarnisonens utflyttande till Järvafältet, anvisas å kapitalbudgeten under fonden för förlag till statsverket. Utgiften bör senare bliva föremål för reglering i enlighet med de principer, som för motsvarande fall godkänts av årets lagtima riksdag.

Med hänsyn till ärendets brådskande natur anser jag, att förevarande medel böra äskas å tilläggsstat till riksstaten för budgetåret 1939/40.

Under åberopande av vad sålunda anförts får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Uppförande av manskapsbaracker å Järvafältet* å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1939/40 anvisa ett *reservationsanslag* av kronor 1,300,000.

Vad föredragande departementschefen sålunda, med instämmande av statsrådets övriga ledamöter, hemställt behagar Hans Maj:t Konungen bifalla.

Ur protokollet:

Lennart Österholm.